

TARA VESTOVERA

Izglītotā

No angļu valodas tulkojusi
Silvija Brice

821.111 (73)-31

Ve 854

Tara Westover

EDUCATED

Copyright © 2018 by Second Sally, Ltd

Cover design © Patrik Svensson

© All rights reserved.

STARPTAUTISKĀ RAKSTNIEKU
UN TULKOTĀJU MĀJA

Tulkotāja pateicas par viesmību

Ventspils Starptautiskajai Rakstnieku un tulkotāju mājai

Tara Vestovera

IZGLĪTOTĀ

Apgāda vadītāja VIJA KILBLOKA

Projekta vadītāja *Meldra Āboliņa*

Tulkotājas *Silvijas Brices* redakcijā

Korektores *Jana Boikova* un *Diāna Graudiņa*

Vāka dizainu adaptējusi *Ilze Isaka*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,

Rīgā, LV-1010. Red. nr. R-416.

PNB Print

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums.

Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

Saskaņā ar Autortiesību likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem un morālo kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Tulkojums latviešu valodā, Silvija Brice, 2020

© Izdevums, literārā apdare, mākslinieciskais noformējums, Apgāds Zvaigzne ABC, 2020

ISBN 978-9934-0-8994-7

Taileram

Pagātne ir skaista tāpēc, ka mēs neapjēdzam
emocijas tajā mirklī, kad tās piedzīvojam.
Tās paplašinās vēlāk, un tādējādi mums nav pilnīgas
emociju apjēgas par tagadni,
tāda ir tikai par pagātņi.

VIRDŽINIJA VULFA

Beigu beigās es uzskatu, ka izglītība ir jāuzlūko
kā nemitīga pieredzes rekonstruēšana un ka
izglītības process un mērķis ir viens un tas pats.

DŽONS DJŪIJS

Saturs

AUTORES PIEZĪME	9
PROLOGS	11

PIRMĀ DAĻA

---

1. IZVĒLĒTIES LABU	17
2. VECMĀTE	28
3. KRĒMKRĀSAS KURPES	40
4. APAČU SIEVIETES	48
5. GODĪGI NETĪRUMI	58
6. VAIROGS UN BRUŅAS	73
7. TAS KUNGS GĀDĀS	87
8. MAZĀS PADAUZAS	97
9. TAISNS SAVĀ CILTĪ	106
10. SPĀRNU VAIROGS	115
11. INSTINKTS	122
12. ZIVS ACIS	129
13. KLUSUMS BAZNĪCĀS	138
14. MANAS KĀJAS VAIRS NESKAR ZEMI	149
15. NE VAIRS BĒRNS	161
16. NELOJĀLS CILVĒKS, NEPAKLAUSĪGAS DEBESIS	173

OTRĀ DAĻA

---

17. ATCERIES SVĒTĪT	185
18. ASINIS UN SPALVAS	193

19.	IESĀKUMĀ	201
20.	TĒVU PAMĀCĪBAS	209
21.	ĶIVERENE	217
22.	KO MĒS ČUKSTĒJĀM, KO MĒS KLIEDZĀM	222
23.	ES ESMU NO AIDAHO	234
24.	APMALDĪJIES BRUŅINIEKS	245
25.	SĒRA IESPAIDS	255
26.	GAIDOT ŪDENS KUSTĒŠANOS	263
27.	JA ES BŪTU SIEVIETE	268
28.	PIGMALIONS	275
29.	IZLAIDUMS	285

TREŠĀ DAĻA

30.	VISVARENĀ ROKA	297
31.	TRAĢĒDIJA, PĒC TAM FARSS	308
32.	SIEVIETE STRĪDAS PLAŠĀ MĀJĀ	318
33.	FIZIKAS BURVESTĪBA	324
34.	LIETU SATURS	330
35.	RIETUMOS NO SAULES	337
36.	ČETRU GARU ROKU VIRPULIS	344
37.	LIKME – PESTĪŠANA	353
38.	ĢIMENE	362
39.	VĒROJOT BIZONUS	368
40.	IZGLĪTOTĀ	376
	PATEICĪBAS	379
	PIEZĪME PAR TEKSTU	381

Autores piezīme

ŠIS STĀSTS NAV PAR MORMONISMU. Tas nav arī ne par kādu citu reliģiskās ticības veidu. Tajā aprakstīti dažādi cilvēki – daži ticīgi, citi ne, daži laipni, citi ne. Autore apstrīd jebkuru korelāciju starp abiem, kā pozitīvu, tā arī negatīvu.

Šie vārdi – alfabētiskā secībā – ir pseidonīmi: Ārons, Bendžamins, Džīns, Džūdija, Emīlija, Erīna, Feja, Odrija, Pīters, Roberts, Robins, Seidija, Šenons, Šons, Sūzana, Vanesa.

Prologs

ES STĀVU UZ SARKANĀ DZELZCEĻA VAGONĀ, kas sen pamests pie šķūņa. Pūš vējš, sveiž man sejā matus un dveš aukstumu aiz vaļējās krekla apkaklītes. Tik tuvu kalnam vētras ir tik stipras, it kā tur izelpotu pati kalna galotne. Turpretī ieleja ir mierpilna, netraucēta. Tikmēr mūsu ferma dejo: lielie, kuplie skujkoki lēni šūpojas, vībotnes un dadži tricēdami klanās katrai brāzmai un gaisa virpulim. Lēzena pakalna slīpne man aiz muguras saplūst kopā ar kalna pakāji. Ja paceļu acis, es saredzu Indiāņu princeses tumšo veidolu.

Pakalns ir apaudzis ar savvaļas kviešiem. Skujkoki un vībotnes ir solisti, bet kviešu lauks ir kordebalets, katrs stiebrs seko visiem pārējiem spējos kustības viļņos, miljons balerīnu paklanās cita pēc citas, kad brāzmas noliec to zeltainās galvas. Ši ieplaka saglabājas tikai mirkli – vienīgā iespēja saskatīt vēju.

Pakalna nogāzē pagriezusies pret mūsu māju, es redzu citāda veida kustības, garas ēnas, kas stīvi laužas caur šiem viļņiem. Mani brāļi ir pamodušies un pārbauda, kāds ārā laiks. Iztēlojos, kā māte pie pavarda cep kliju pankūkas. Iztēlojos, kā tēvs, noliecies pie sētas durvīm, aizšņorē zābakus ar apkaltajiem purniem un iemauc tulznainās rokas metinātāja cimdos. Lejā pa šoseju neapstādamies aizbrauc skolas autobuss.

Man ir tikai septiņi gadi, tomēr es saprotu, ka tieši tas vairāk par visu citu padara manu ģimeni atšķirīgu: mēs neejam skolā.

Tētis bažijas, ka valdība piespiedīs mūs iet skolā, bet valdība to nevar, jo nemaz nezina par mums. Četriem no manu vecāku septiņiem bērniem nav dzimšanas apliecības. Mums nav medicīnas kartes, jo esam piedzimuši mājās un nekad neesam redzējuši nevienu ārstu vai medmāsu.* Mums nav arī nekādu skolas dokumentu, jo nekad neesam spēruši kāju klasē. Kad man būs deviņi gadi, man izsniegs dzimšanas apliecību ar atpakaļejošu datumu, taču šobrīd Idaho štatam un federālajai valdībai es neeksistēju.

Protams, toreiz es tomēr eksistēju. Biju augusi, gatavodamās Negantības dienām, vērodama, vai saule jau netumst un vai no mēness nepil kas līdzīgs asinīm. Vasarās es konservēju firziķus, ziemās pielūkoju, lai vecākie konservējumi tiek izlietoti vispirms. Ja Cilvēku pasaule ies bojā, mana ģimene paliks neskartā.

Biju augusi kalna ritmos, kuros pārmaiņas bija nevis fundamentālas, bet gan vienmēr tikai cikliskas. Ik rītu uzlēca tā pati saule, pārlaidās pār ieleju un nogrima aiz kalngala. Ziemā sasnīga sniegi un pavasarī vienmēr nokusa. Mūsu dzīve bija cikls – dienas cikls, gadalaiku cikls –, pastāvīgu pārmaiņu aplī, kas noslēgušies nozīmēja, ka mainījies nav itin nekas. Es ticēju, ka mana ģimene ir daļa no šī nemirstīgā mustura un ka mēs kaut kādā ziņā esam nemirstīgi. Taču mūžība piederēja vienīgi kalnam.

Ir kāds stāsts par kalnu, un to mēdza stāstīt mans tēvs. Kalns bija vecs milzenis, īsta katedrāle kalna veidolā. Grēdā bija vēl arī citi kalni, augstāki, iespaidīgāki, taču Bakspīkas kalns bija veidots visskaistāk. Tā pakāje aizņēma pusotru kilometru, kalna tumšais veidols izauga no zemes un pacēlās nevainojamā smailē. No tālienes uz kalna sāna varēja saskatīt sievietes tēlu: kājas veidoja dziļas aizas, mati bija priežu audze, kas pletās pār ziemeļu grēdu.

---

* Izņemot manu māsu Odriju, kura salauza roku un kāju. Viņai slimnīcā uzlika ģipsi.

Viņas stāja bija valdonīga, viena kāja izvirzīta uz priekšu spēkpilnā kustībā.

Tēvs dēvēja viņu par Indiāņu princesi. Viņa parādījās ik gadu, kad sāka kust sniegs, un, raudzīdamās uz dienvidiem, vēroja, kā ielejā atgriežas bizoni. Tētis stāstīja, ka prērijas indiāņi esot gaidījuši viņas ierašanos kā pavasara zīmi, kā signālu tam, ka tagad kalns atkūst, ziema ir beigusies un ir laiks atgriezties mājās.

Visi mana tēva stāsti bija par mūsu kalnu, mūsu ieleju, mūsu mazo, nelīdzeno Aidaho zemes gabaliņu. Bet viņš nepateica, ko man darīt, ja pametišu kalnu, šķērsošu okeānus un jūras un nokļūšu svešā vietā, kur pie apvāršņa vairs nevarēšu meklēt Princesi. Viņš nepateica, kā es zināšu, ka pienācis laiks atgriezties mājās.

PIRMĀ DAĻA

Izvēlētis labu

MANA VISSPILGTĀKĀ ATMIŅU AINA NEMAZ nav atmiņas. Esmu to tikai iztēlojusies un vēlāk atcerējusies tā, it kā tas būtu noticis īstenībā. Kad man bija pieci gadi, īsi pirms manas sestās dzimšanas dienas, šī iztēles aina izveidojās no stāsta, ko mans tēvs izstāstīja tik sīki un smalki, ka mums ar brāļiem un mūsu radās katram sava kinematogrāfiska versija ar šaušanu un kliegzieni. Manā versijā bija circeņi. To skaņu es dzirdu, kad mūsu ģimene, nodzēsusī gaismu, tup virtuvē, slēpjoties no policistiem, kuri aplenkuši māju. Kāda sieviete pasniedzas pēc ūdens glāzes, viņas siluetu apgaismo mēness. Kā pātagas plīkšķis atbalsojas šāviens, un viņa saļimst. Manās atmiņās vienmēr saļimst māte, un rokās viņai ir zīdains.

Zīdains neiederas – es esmu jaunākā no mūsu mātes septiņiem bērniem –, bet, kā jau teicu, nekas no tā visa nav noticis īstenībā.

GADU PĒC TAM, KAD TĒVS izstāstīja mums šo stāstu, mēs kādu vakaru sanācām kopā, lai klausītos, kā viņš lasa priekšā pareģojumu par Imanuēlu no Jesajas grāmatas. Viņš sēdēja uz sinepju krāsas dīvāna, klēpī turēdams atvērtu Bibli. Māte sēdēja viņam blakus. Mēs, pārējie, bijām satupuši uz pinkainā, brūnā paklāja. “Viņš ēdis krējumu un medu,” tētis klusi un vienmuļi bubināja,

noguris pa garo dienu, kravājot metāllūžņus, “līdz mātēs atmetst ļaunu un izvēlēties labu.”

Iestājās spriega pauze. Mēs sēdējām klusi.

Tēvs nebija liels augumā, taču spēja valdīt pār telpu. Viņam piemita spēka starojums, orākula svinīgums. Rokas viņam bija lielas un raupjas – kā jau cilvēkam, kurš visu mūžu smagi strādājis, – un tās cieši turēja Bībeli.

Viņš nolasīja šo teikumu otrreiz, pēc tam trešo un ceturto reizi. Ar katru atkārtojumu balss kļuva skaļāka. Acis, nupat vēl aptūkušas no paguruma, tagad kļuva platas un modras. Tā esot dievišķa mācība, viņš sacīja. Viņš vaicāšot Tam Kungam.

Nākamajā rītā tētis aizvāca no mūsu ledusskapja pienu, jogurtu un sieru, un, kad tovakar atgriezās mājās, viņa pikapā bija ielādēti divsimt litri medus.

“Jesaja nepasaka, kurš ir ļauns – krējums vai medus,” tētis smaidot sacīja, kamēr mani brāļi stiepa baltos spaiņus lejā uz pagrabu. “Bet, ja vaicāsi, Tas Kungs jums pateiks!”

Kad tētis nolasīja šo pantu savai mātei, tā smējās viņam sejā. “Man maciņā ir daži peniji,” viņa paziņoja. “Labāk paņem tos. Tur tev būs visa tava jēga.”

Vecmammai bija šaura, stūrainā seja un bezgalīgs krājums indiāņu rotu no sudraba un tirkīza, un šīs viltotās rotas veselām virtenēm karājās ap kārno kaklu un greznoja kaulainos pirkstus. Viņa dzīvoja pakalna pakājē netālu no šosejas, tāpēc mēs dēvējām viņu par lejas vecmammu, lai atšķirtu no mātesmātes, kuru saucām par pilsētas vecmammu, jo viņa dzīvoja divdesmit piecus kilometrus tālāk uz dienvidiem, vienīgajā apgabala miestā, kur bija viens luksofors un pārtikas bodīte.

Tētis ar savu māti satika apmēram kā suns ar kaķi. Abi varēja runāt veselu nedēļu un nevienoties ne par ko, taču abus nesaraujami saistīja uzticība kalnam. Tēva ģimene dzīvoja Bakspīkas kalna pakājē jau pusgadsimtu. Vecmammā meitas bija aizprecējušās prom, bet tēvs palika, uzbūvēja vienkāršu, dzeltenu māju, kas nekad

netika īsti gatava un atradās kalna pakājē augšpus viņa mātes mājai, un turklāt ierīkoja metāllūžņu laukumu – vienu no vairākiem – tieši blakus viņas koptajam mauram.

Abi katru dienu strīdējās par šo lūžņu laukumu, bet vēl biežāk par mums, bērniem. Vecmamma uzskatīja, ka mums ir jāiet skolā, nevis, viņas vārdiem izsakoties, “jāblandās pa kalnu kā mežoniem”. Tētis iebilda, ka valsts skola esot valdības viltība, ar ko aizvilināt bērnus prom no Dieva. “Tikpat labi es varētu uzreiz atdot savus bērnus pašam velnam,” viņš sacīja, “nevis sūtīt uz to skolu.”

Dievs lika tētim dalīties šajā atklāsmē ar ļaudīm, kuri dzīvoja un kopa zemi Bakspīkas kalna ēnā. Svētdienās gandrīz visi sapulcējās baznīcā pie šosejas – gaišbrūnā kapelā ar mazu, pieticīgu tornīti kā visām mormoņu baznīcām. Tētis steidzās klāt citu ģimeņu tēviem, līdzko tie bija atstājuši solus. Viņš sāka ar savu brālēnu Džimu, kurš labsirdīgi klausījās, kamēr tētis, vicinādams Bībeli, skaidroja, kāpēc piens ir grēcīgs. Džims pavīpsnāja, paklapēja tētim pa plecu un teica, ka neviens taisnīgs Dievs neliegtu cilvēkiem mājas zemeņu saldējumu karstā vasaras pēcpusdienā. Džima sieva raustīja viņu aiz elkoņa. Kad viņš gāja mums garām, es saodu tikko manāmu kūtsmēslu smārdu. Un atcerējos: lielā piena ferma pusotru kilometru uz ziemeļiem no Bakspīkas taču piederēja Džimam.

TIKLĪDZ TĒTIS SĀKA SPREDIŅOT PRET pienu, vecmamma savā mājā piekrāva ar to pilnu ledusskapi. Viņi ar vectētiņu dzēra tikai vājpienu, taču drīz sāka pirkt arī divprocentīgo, pilnpienu, pat šokolādes pienu. Vecmamma acīmredzot uzskatīja, ka ir svarīgi uzsvērt šo nostāju.

Brokastis kļuva par lojalitātes pārbaudi. Katru rītu mana ģimene sasēdās ap lielu, no sarkanozola dēļiem sastīķētu galdu un ēda vai nu septiņgraudu pārslas ar medu un sīrupu, vai septiņgraudu pankūkas ar medu un sīrupu. [..]